

سابقه تاریخی شکست نفوذ فرهنگی آمریکا

۱۵ مهر ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۱۰

تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی در مهر ۱۳۴۱ در کابینه امیراسدالله علم از جمله مهمترین اقدامات آمریکایی‌ها در مهندسی فرهنگ ایرانی و نفوذ فرهنگی محسوب می‌شود.

یکی از دغدغه‌های دیرینه و مهم مقام معظم رهبری که همواره مورد تأکید و توجه ایشان بوده، مقوله تهاجم و نفوذ فرهنگی است.

اخیراً نیز مقام معظم رهبری در بخشی از بیانات خود در دیدار با فرماندهان و کارمندان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به موضوع نفوذ فرهنگی و سیاسی اشاره کرده و فرمودند: «...نفوذ اقتصادی و امنیتی البته خطرناک است و پیامدهای سنگینی دارد اما نفوذ سیاسی و فرهنگی دشمن، خطر بسیار بالاتری است که همه باید مراقب آن باشند...» [۱] ایشان در بخشی دیگر از سخنان خود به این مسئله اشاره کردند که اجازه نخواهیم داد به بهانه تدوین جمع بندی نهایی مذاکرات هسته‌ای آمریکا بار دیگر از طریق سیاسی و فرهنگی به کشور نفوذ کند.

این در حالی است که بد بینی نسبت به اقدامات آمریکا در کشورمان دارای سابقه‌ای تاریخی بوده و در موضوع خاص نفوذ فرهنگی تلاش‌های بسیار دامنه‌داری از سوی مقامات آمریکایی دیده می‌شود. در این راستا تدوین لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی در دوران پهلوی به عنوان شاخص‌ترین اقدام مقامات آمریکایی برای نفوذ فرهنگی محسوب می‌شود.

تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی در مهر ۱۳۴۱ در کابینه امیر اسدالله علم از جمله مهمترین اقدامات آمریکایی‌ها در مهندسی فرهنگ ایرانی و نفوذ فرهنگی محسوب می‌شود. اقدامی که با هوشیاری امام و علما در نهایت امر، در روز هفتم آذر سال ۱۳۴۱ لغو شد. این لایحه بخشی از تغییراتی بود که شاه به توصیه هیأت حاکمه جدید آمریکا و به نام «اصلاحات اجتماعی» قصد انجام آن را داشت. [۲] این در حالی بود که پس از تصویب لایحه موسوم به «اصلاحات ارضی» در دی ۱۳۴۰، هیأت حاکمه آمریکا و مطبوعات این کشور اقدامات شاه را که از آن به «انقلاب سفید» یا «انقلاب شاه و مردم» یاد می‌شد، ستودند. [۳]

موضوع انجمن‌های ایالتی و ولایتی نیز مرحله دیگری از این «اصلاحات» بود که شاه پس از سفر به آمریکا در فروردین ۱۳۴۱ تصمیم آن را اتخاذ کرد. وی پس از بازگشت از این سفر با جلب حمایت آمریکا، امینی را برکنار [۳] و اسدالله علم را در تیر همان

سال به نخست‌وزیری منصوب کرد. تصویب لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی از جمله اولین اقدامات کابینه علم بود که با خط‌دهی دولت امریکا صورت گرفت. [۴]

*شرایط اجتماعی تدوین این لایحه

لایحه در شرایطی به تصویب رسید که حکومت پس از فوت آیت‌الله بروجردی (فروردین ۱۳۴۰) تصور می‌کرد نیروی روحانیت از نظر مرجعیت سیاسی رو به ضعف نهاده است. در اسفند ۱۳۴۰ نیز آیت‌الله کاشانی دار فانی را وداع گفت. از طرفی امام خمینی(ره) پس از فوت آیت‌الله بروجردی و علیرغم استقبال حوزه علمیه و مردم، اقدام عاجلی برای مرجعیت خود انجام نداد و حتی در مقابل پیشنهادات و اقدامات دوستان خویش در این مسیر مقاومت می‌کرد. [۵]

این رویدادها سبب شد تا حکومت شتاب بیشتری به اصلاحات مورد نظر امریکا دهد و هم زمان کوشید تا مرجعیت را به خارج از ایران منتقل کند.

بدین ترتیب لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی در ۱۴ مهر ۱۳۴۱ از تصویب کابینه امیر اسدالله علم گذشت و مطبوعات در ۱۶ مهر آن را منتشر کردند. به موجب این مصوبه که در غیاب مجلس، حکم قانون داشت، به زنان حق رأی داده می‌شد و از شرایط انتخاب شوندگان و انتخاب کنندگان، قید سوگند به قرآن حذف می‌شد و افراد می‌توانستند با هر کتاب آسمانی مراسم تحلیف را به جای آورند.

امام خمینی که در آن هنگام در قم اقامت داشتند، دریافتند که این مصوبه مقدمه‌ای برای یک توطئه است و رژیم می‌خواهد عکس‌العمل روحانیت را بسنجد. امام معتقد بود که اعطای حق رأی برای زنان عوام فریبی بیش نیست، زیرا مردان هم در واقع حق رأی نداشتند و نام هرکس که مورد نظر رژیم بود از صندوق‌ها بیرون می‌آمد. حکومت در پرتو این لایحه می‌خواست هر چه بیشتر حریم اسلام و روحانیت شکسته شود. امام در رابطه با مسئله آزادی زنان فرمودند: «ما با ترقی زنها مخالف نیستیم. ما با فحشا مخالفیم، با این کارهای غلط مخالفیم. مگر مردها در این مملکت آزادی دارند که زنها داشته باشند؟ مگر آزادی زن و آزادی مرد با لفظ درست می‌شود؟» [۶]

حذف شرط «مسلمان بودن و سوگند به قرآن کریم» نیز که بند دیگری از مصوبه انجمنهای ایالتی و ولایتی بود، با هدف مقابله با ارزشهای اسلامی در جامعه بود. بعضی صاحب‌نظران معتقدند در آن زمان حمایت شاه از اسرائیل شرط حمایت دولت کندی از حکومت پهلوی بود و نفوذ بهائیان در سه قوه، به ویژه در کانون قانونگذاری کشور، این شرط را تحقق می‌بخشید و برای فراهم ساختن زمینه این «نفوذ»، حذف قرآن و حذف «مسلمان بودن» ضرورت داشت. [۷]

نقش حضرت امام در روشن ساختن اهداف واقعی شاه و گوشزد کردن رسالت خطیر علما و حوزه‌های علمیه در این شرایط کارساز

بود. تلگرافها و نامه‌های سرگشاده اعتراض علما به شاه و اسدالله علم، موجی از حمایت اقشار مختلف مردم را در پی داشت. گفتنی است لحن تلگراف‌های امام خمینی به شاه و نخست‌وزیر تند و هشدار دهنده بود.

حکومت ابتدا به تهدید و تبلیغ علیه روحانیت اقدام کرد؛ اسدالله علم در یک نطق رادیویی گفت: «دولت از برنامه اصلاحی که در دست اجرا دارد عقب‌نشینی نمی‌کند!» با وجود این، دامنه قیام رو به فزونی نهاد. در تهران، قم، و برخی شهرهای دیگر بازارها تعطیل و مردم در مساجد به حمایت از حرکت علما گرد آمدند. یک ماه و نیم پس از آغاز ماجرا، دولت یک گام عقب نشست و در ۲۲ آبان با ارسال پیام مکتوب به علما درصدد دلجویی از آنان و توجیه عملکرد خود برآمد. اما با شناختی که از انعطاف‌ناپذیری امام داشت، از ارسال پاسخ برای ایشان خودداری کرد. برخی از علمای حوزه علمیه موضع دولت را قانع کننده تشخیص داده و خواستار پایان قیام شدند، اما امام خمینی سرسختانه مخالفت کرد. امام می‌گفت که دولت باید رسماً لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی را لغو کرده و خبر آن را منتشر کند. ایشان در بیانیه‌ای که در پاسخ به سوال اصناف و بازاریان قم صادر کرد صریحاً هدفهای رژیم را از این مصوبه نفوذ عناصر بهایی و جاسوسان اسرائیلی در تشکیلات دولت دانست و با صراحت اعلام داشت: «ملت مسلمان تا این خطرها رفع نشود سکوت نمی‌کند و اگر کسی سکوت کند در پیشگاه خداوند قادر مسئول و در این عالم محکوم به زوال است». در همین بیانیه، امام خمینی به نمایندگان مجالس سنا و شورا نسبت به تصویب لایحه پیشنهادی دولت هشدار داد و نوشت: «ملت مسلمان و علمای اسلام زنده و پاینده هستند و هر دست خیانتکاری که به اساس اسلام و نوامیس مسلمین دراز شود قطع می‌کنند.» [۸]

سرانجام حکومت تن به شکست داد و در ۷ آذر ۱۳۴۱ هیئت دولت، مصوبه قبلی را لغو و خبر آن را به علما و مراجع تهران و قم اطلاع داد. علم در نامه خود خطاب به علما و روحانیون معترض نوشت: «بعد العنوان، عطف به مرقومه جنابعالی و سایر آقایان روحانیون و مراجع محترم موضوع انتخابات انجمنهای ایالتی و ولایتی در جلسه هیأت دولت مطرح و تصویب شد که تصویب نامه‌ی مورخه ۱۴/۷/۱۳۴۱ قابل اجرا نخواهد بود.» [۹]

امام خمینی در نشست با علمای قم مجدداً بر مواضع خویش پای فشرد و لغو مصوبه در پشت درهای بسته را کافی ندانست و اعلام کرد تا زمانی که لغو آن در رسانه‌ها پخش نشود، قیام ادامه خواهد داشت. در نتیجه روز ۱۰ آذر ۱۳۴۱ خبر لغو لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی در روزنامه‌های دولتی منعکس شد، اما فردای آن روز امام در جلسه‌ای که در منزل یکی از علمای قم برگزار شد، سخنانی فرمودند که بر خلاف انتظار بود. در این جلسه در حالی که همه از عقب‌نشینی دولت خوشحال بودند امام فرمودند: «تمام اینها خیمه‌شب‌بازی است، دروغ است. اینها برنامه‌های اساسی‌تری برای این مملکت دارند و این شکلی که عملی شده، فریب و نیرنگی برای شما علما است. باید در انتظار توطئه‌های بزرگتری باشید و من به شما اعلام خطر می‌کنم.» [۱۰]

پی‌نویس:

۲. اصلاحات مورد نظر از تأکيدات دولت كندی بود كه در انتخابات پائيز ۱۳۳۹ ش. به پيروزی رسیده بود. كندی پس از ورود به كاخ سفید دكترین معروف خود «اصلاحات برای صلح» را انتشار داد. این استراتژی كه تمامی تأکید خود را متوجه كشورهای ثروتمند و نفت خیز جهان سوم كرده بود، قبل از ایران در آرژانتین، مكزیك و برزیل نیز به اجرا درآمد. ایجاد تغییرات در نظامی سیاسی و اقتصادی كشورها به منظور تضمین دوام و بقای سیاسی دولتهای وابسته به كاخ سفید، خمیر مایه دكترین كندی بود.

۳. سفر ۲۰ بهمن ۱۳۴۰ «چستر پاولز» - مشاور كندی در امور آسیا و آفریقا- به تهران برای اعلام حمایت امریکا از تصویب قانون اصلاحات ارضی صورت گرفتعلی امینی در ۱۶/۲/۱۳۴۰ متعاقب استعفای جعفر شریف امامی به نخست وزیرى رسید.

۴. لیندون جانسون - معاون كندی- طی سفر شهریور ۱۳۴۱ خود به تهران و دیدارش با علم، وی را در پیشبرد اقداماتش راهنمایی و حمایت كرد.

۵. حدیث بیداری؛ حمید انصاری؛ مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛ ص ۳۷.

۶. سخنرانی امام خمینی در مسجد اعظم قم؛ ۲۶ فروردین ۱۳۴۳؛ كوثر؛ مجموعه سخنرانیهای امام، جلد اول، ص ۱۳۲.

حدیث بیداری؛ همان

۵. «صحیفه نور»؛ جلد یك؛ ص ۳۳.

۶. قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد ساواک؛ مركز بررسی اسناد تاریخی؛ ج ۱؛ ص ۲۰.

۷. نهضت امام خمینی؛ سید حمید روحانی؛ مركز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۱۳۷۲؛ ص

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۱۷۷۷/شکسته-تاریخچه-سابقه/>